

Астана қаласы әкімдігінің №77 «Қошақан» балабақшасы МКҚК

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

«Логикалық ойындар жинағы» – балалардың ойлау, салыстыру, талдау қабілеттерін жетілдіруге арналған ойындар

Құрастырған: *Бердижарова Ж.Е*

Астана – 2025

«Логикалық ойындар жинағы» – балалардың ойлау, салыстыру, талдау қабілеттерін жетілдіруге арналған ойындар әдістемелік құралы. Автор-құрастырушы: Бердижарова Ж.Е
Астана қаласы әкімдігінің №77 «Қошақан» балабақшасы МКҚК

Пікір жазғандар: Рахменова Л.Г
Әдіскер: Елеусизова Р.С

Пікір

«Логикалық ойындар жинағы» – балалардың ойлау, салыстыру, талдау қабілеттерін жетілдіруге арналған ойындар атты әдістемелік құрал мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған құнды ресурс болып табылады.

Құралда балалардың ойлау дағдыларын жетілдіруге арналған түрлі әдістер мен ойындар жүйелі түрде ұсынылған. Мұнда сандық логикалық тапсырмалар, кеңістіктік ойлауды дамытуға арналған ойындар, басқатырғыштар, реттік заңдылықтарды анықтауға арналған жаттығулар енгізілген. Әдістемелік материалдар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес әзірленіп, логикалық ойлау, салыстыру, сәйкестендіру, қорытынды жасау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

Әдістемелік құралдың басты артықшылығы – практикалық бағыттылығы. Ойын түріндегі тапсырмалар балалардың зейінін шоғырландыруға, ойлау әрекеттерін жандандыруға ықпал етеді. Әдістер қарапайымнан күрделіге қарай құрастырылған, бұл балалардың біртіндеп ойлау қабілетін жетілдіруіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, логикалық ойындар жеке және топтық жұмыс істеуге арналған тапсырмалармен толықтырылған, бұл балалардың өзара қарым-қатынас дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Құралды тәрбиешілер, бастауыш сынып мұғалімдері, ата-аналар және педагог-психологтар мектепке дейінгі балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін қолдана алады. Логикалық ойындардың әртүрлілігі мен жүйелілігі оны оқу-тәрбие процесінде кеңінен пайдалануға мүмкіндік береді.

«Логикалық ойындар жинағы» атты әдістемелік құрал балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, логикалық ойлауын жетілдіруге бағытталған тиімді әдістерді ұсынатын құнды материал. Бұл құралды мектепке дейінгі білім беру жүйесінде кеңінен қолдануды ұсынамыз.

Әдістемелік құрал «Қошақан» балабақшасының әдістемелік кеңесінде 2025 жылғы 08-қаңтар №3 хаттамалық шешіміне сәйкес ұсынылған.

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

«Логикалық ойындар жинағы» – балалардың ойлау, салыстыру, талдау қабілеттерін жетілдіруге арналған ойындар

МАЗМҰНЫ

Кіріспе

Негізгі бөлім

1-тарау. Логикалық ойлаудың мектепке дейінгі балалардың дамуындағы маңызы

1.1. Логикалық ойлаудың психологиялық және педагогикалық негіздері

1.2. Мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлау қабілеттерін дамыту ерекшеліктері

2-тарау. Логикалық ойындардың түрлері және оларды қолдану әдістері

2.1. Сандық логикалық ойындар

2.2. Кеңістіктік ойлауды дамытуға арналған ойындар

2.3. Құрастыру және сәйкестендіру ойындары

2.4. Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалар

3-тарау. Логикалық ойындарды ұйымдастыру әдістемесі

3.1. Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдану

3.2. Балалардың жеке және топтық жұмыстарына арналған ойындар

3.3. Ойындарды шығармашылық және зерттеу қызметімен үйлестіру

4-тарау. Практикалық жаттығулар мен ойын түрлері

4.1. Ойын элементтері арқылы математикалық есептерді шешу

4.2. Қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойындар

4.3. Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтау ойындары

Қорытынды

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Түсінік хат

КІРІСПЕ

Балалардың логикалық ойлау қабілетін дамыту – олардың интеллектуалдық жетілуінің маңызды бөлігі. Логикалық ойлау адамның күнделікті өмірде, оқуда және қарым-қатынаста кезігетін мәселелерді шешу қабілетін қалыптастырады. Мектепке дейінгі балалар үшін логикалық тапсырмалар мен ойындар салыстыру, талдау, қорытынды жасау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау қабілеттерін дамытады.

Бұл әдістемелік құрал балалардың ойлау қабілеттерін ойын арқылы дамытуға арналған жаттығулар мен логикалық ойындарды қамтиды. Мұнда ұсынылған әдістер мектепке дейінгі және бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне сай жасалған, олар балалардың ойлау қабілетін жетілдіруге, салыстыру, ажырату және жүйелеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

Құралдың мақсаты:

Балалардың логикалық ойлауын дамытуға көмектесу, олардың салыстыру, талдау, қорытынды жасау және шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыру.

Міндеттері:

- ✓ Балалардың ойлау процестерін дамытуға арналған логикалық ойындарды жүйелеу
- ✓ Ойын арқылы салыстыру, жүйелеу, талдау дағдыларын жетілдіру
- ✓ Қарапайым және күрделі логикалық тапсырмаларды орындау тәсілдерін түсіндіру
- ✓ Логикалық ойындарды оқу-тәрбие үдерісіне енгізу жолдарын ұсыну
- ✓ Баланың шығармашылық және зерттеу қабілеттерін дамыту

Бұл құрал тәрбиешілер, бастауыш сынып мұғалімдері, ата-аналар және педагог-психологтар үшін дайындалған. Мұнда ұсынылған ойындарды балалардың танымдық қабілеттерін дамыту мақсатында күнделікті оқу және ойын әрекеттерінде қолдануға болады.

Балалардың логикалық ойлауын дамыту – олардың танымдық қабілеттерін жетілдірудің маңызды аспектісі. Ерте жастан логикалық тапсырмалар мен ойындар арқылы ойлау, салыстыру, жүйелеу, қорытынды жасау дағдыларының қалыптасуы баланың болашақта күрделі есептерді шешуіне, аналитикалық қабілеттерін дамытуына, шығармашылық тұрғыда ойлауына оң ықпал етеді.

Мектепке дейінгі жастағы балалар үшін ойын – негізгі оқыту әдісі болып табылады. Осыған байланысты логикалық ойындар балалардың есте сақтау, талдау, салыстыру, зейін шоғырландыру және шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталған тиімді құрал. Балалар үшін қиын әрі абстрактілі болып көрінетін ойлау процесі ойын арқылы жеңіл әрі қызықты бола түседі.

Бұл әдістемелік құрал мектепке дейінгі және бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамытуға арналған жүйелі тапсырмалар мен ойындарды қамтиды. Мұнда сандық логикалық тапсырмалар, кеңістіктік ойлауды жетілдіретін

ойындар, басқатырғыштар, сәйкестендіру және құрастыру жаттығулары, реттілікті анықтау және қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойын түрлері ұсынылған.

Құралдағы тапсырмалар қарапайымнан күрделіге қарай құрастырылып, балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып жүйеленген. Мұнда ұсынылған әдістер мен ойындарды оқу-тәрбие процесінде, үй жағдайында, арнайы дамыту іс-әрекеттарында қолдануға болады.

Балалардың логикалық ойлауын дамыту олардың болашақтағы академиялық жетістіктеріне, шығармашылық қабілеттерінің артуына және күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді шешу қабілеттеріне оң әсер етеді. Сондықтан бұл әдістемелік құралды практикалық оқыту құралы ретінде қолдану – балалардың танымдық дамуына үлкен үлес қосады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

1-тарау. Логикалық ойлаудың мектепке дейінгі балалардың дамуындағы маңызы

1.1. Логикалық ойлаудың психологиялық және педагогикалық негіздері

Логикалық ойлау – адамның ақпаратты қабылдау, талдау, салыстыру, жүйелеу және қорытынды жасау қабілеттерін жетілдіретін күрделі танымдық процесс. Мектепке дейінгі балаларда бұл қабілет табиғи түрде қалыптасады, алайда оны мақсатты түрде дамыту танымдық процестердің жүйелі жетілуіне, зейіннің тұрақталуына, есте сақтау қабілетінің артуына және шығармашылық ойлау қабілетінің дамуына ықпал етеді.

Логикалық ойлау психология, педагогика және когнитивтік ғылымдарда ерекше маңызға ие. Баланың ойлау қабілетін дамыту – оның айналадағы құбылыстарды түсінуіне, логикалық байланыстарды анықтауына және шешім қабылдау қабілетінің жетілуіне әсер ететін негізгі фактор.

Психологияда логикалық ойлау – баланың когнитивтік даму деңгейіне тікелей байланысты. Жан Пиаже (Швейцария ғалымы) балалардың ойлау қабілетінің дамуында кезеңдерге бөлінген теорияны ұсынған. Ол бойынша:

- Сезімдік-әрекеттік кезең (0-2 жас) – бала қоршаған ортаны сезім мүшелері арқылы таниды, нақты заттармен әрекет ету арқылы ақпарат алады.
- Ерте көрнекі-бейнелі ойлау кезеңі (2-7 жас) – бұл кезеңде балалар заттарды тікелей елестету арқылы ойлайды, бірақ логикалық байланыстарды толық түсіне бермейді.
- Көрнекі-әрекеттік ойлау кезеңі (7-11 жас) – бала логикалық заңдылықтарды түсіне бастайды, себеп-салдарлық байланыстарды орнатады, салыстыру, қорытынды жасау қабілеттері жетіле түседі.

Мектепке дейінгі кезең – баланың логикалық ойлауын қалыптастыру үшін ең тиімді кезең. Бұл жастағы балалар абстрактілі ойлаудан гөрі көрнекілікке сүйене отырып, заттар мен құбылыстарды таниды. Сондықтан логикалық ойлауды дамыту үшін ойын әдістерін, көрнекілік құралдарын, практикалық тапсырмаларды қолдану қажет.

Балалардың логикалық ойлауын дамытудың психологиялық ерекшеліктері:

- ✓ Ойлау әрекеті алдымен нақты заттарға, кейіннен символдар мен абстрактілі түсініктерге негізделеді
- ✓ Балалардың салыстыру, жүйелеу, сәйкестендіру, қорытынды жасау дағдылары біртіндеп дамиды
- ✓ Балалар ойын арқылы жақсы қабылдайды, сондықтан логикалық тапсырмалар ойын түрінде ұсынылуы керек
- ✓ Көрнекілік балалардың ойлауын жандандырады, логикалық байланыстарды түсінуді жеңілдетеді
- ✓ Практикалық әрекеттер, тәжірибе жасау, бақылау, зерттеу – баланың логикалық ойлау қабілетін арттыратын негізгі құралдар

Логикалық ойлау білімді саналы меңгерудің негізін қалайды. Егер мектепке дейінгі жаста логикалық ойлау дағдылары дұрыс қалыптасса, бала кейінгі оқу кезеңінде математикалық есептерді шешуде, себеп-салдар байланыстарын анықтауда, шығармашылық ойлау мен талдау қабілетін дамытуда жақсы нәтижелер көрсетеді.

Педагогика ғылымында логикалық ойлау – баланың білімді саналы меңгеруі, салыстыру, қорытынды жасау, талдау, жүйелеу дағдыларын дамытуға бағытталған әдістер жүйесі ретінде қарастырылады.

Логикалық ойлауды дамытудың негізгі педагогикалық қағидалары:

1. Жас ерекшелігіне сай әдістерді қолдану – мектепке дейінгі балаларға ақпаратты түсіндіру барысында нақты заттар, суреттер, ойын элементтері пайдаланылады.
2. Ойын әдісі арқылы оқыту – логикалық ойындар, басқатырғыштар, математикалық тапсырмалар баланың белсенділігін арттырады.
3. Қарапайымнан күрделіге қарай оқыту – логикалық тапсырмалар біртіндеп күрделене отырып берілуі керек.
4. Жүйелілік және қайталау – логикалық ойлау дағдыларын тұрақты түрде дамытып, түрлі жаттығулар арқылы бекіту қажет.
5. Шығармашылыққа ынталандыру – балаларды өз бетімен ойлануға, шешім қабылдауға және жаңа шешімдер табуға үйрету маңызды.

Логикалық ойлауды дамытудың педагогикалық әдістері:

- Салыстыру әдісі – екі затты салыстыру арқылы олардың ұқсастығы мен айырмашылығын анықтау

- Сұрақ-жауап әдісі – баланы өз ойын жеткізуге және қорытынды жасауға үйрету
- Практикалық әдіс – баланы тапсырманы өз қолымен орындауға ынталандыру (мысалы, пішіндерді ретімен орналастыру, логикалық тізбек құру)
- Жұмбақтар мен басқатырғыштар – баланың ойлау шеңберін кеңейтуге көмектеседі
- Ойын әдісі – баланы логикалық шешім қабылдауға жетелейтін танымдық ойындарды қолдану

Логикалық ойлауды дамытатын негізгі педагогикалық тәсілдер:

- ✓ Логикалық ойындар мен тапсырмалар (салыстыру, сәйкестендіру, басқатырғыштар)
- ✓ Көрнекілік және практикалық әрекет (геометриялық пішіндермен жұмыс, пазлдар, құрастыру ойындары)
- ✓ Математикалық және кеңістіктік тапсырмалар (сандық реттілікті анықтау, карама-қарсы ұғымдарды табу)
- ✓ Шығармашылық тапсырмалар (баланың өз бетінше логикалық шешім табуына мүмкіндік беру)

Логикалық ойлау – баланың танымдық дамуының маңызды бөлігі, ол мектепке дейінгі жастан бастап жүйелі түрде қалыптастырылуы қажет. Баланың логикалық ойлау қабілетін дамытудың психологиялық ерекшеліктері нақты заттармен әрекет ету, көрнекі құралдарды қолдану, ойын элементтерін пайдалану арқылы жүзеге асырылады.

Педагогикалық тұрғыдан қарағанда, логикалық ойлауды дамыту ойын технологияларын, практикалық әрекеттерді, салыстыру және жүйелеу әдістерін қолдануды талап етеді. Егер мектепке дейінгі жаста бұл дағдылар дұрыс қалыптасса, бала болашақта математикалық, кеңістіктік және шығармашылық тапсырмаларды тез әрі тиімді орындауға дағдыланады.

Логикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру – тек математиканы игеру үшін емес, сонымен қатар баланың қоршаған ортадағы құбылыстарды дұрыс түсінуіне, тез шешім қабылдауына және өмірлік жағдайларды сараптай білуіне негіз қалайды. Сондықтан мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту барысында логикалық тапсырмалар мен ойын түріндегі жаттығуларды кеңінен қолдану қажет.

1.2. Мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлау қабілеттерін дамыту ерекшеліктері

Мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлау қабілеті қарқынды дамиды кезең болып табылады. Бұл кезеңде олардың қоршаған ортаға деген қызығушылығы артып, танымдық белсенділігі күшейеді. Балалар заттар мен құбылыстарды зерттеп, оларды салыстыру, талдау, жалпылау, жүйелеу дағдыларын меңгереді. Ойлау қабілетін дамыту олардың кейінгі оқу әрекеттеріне дайындығын арттырып, танымдық процестерін жетілдіреді.

Баланың ойлау қабілетін дамыту ерекшеліктері жас кезеңіне, танымдық белсенділік деңгейіне, қызығушылықтарына байланысты өзгеріп отырады. Бұл кезеңде логикалық, бейнелік және шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту маңызды.

Балалардың ойлау түрлері және олардың дамуы

Мектепке дейінгі жастағы балалар ойлау процесінде көрнекілікке сүйенеді, яғни олар нақты заттар мен бейнелер арқылы ойлайды. Ойлау түрлері баланың жас ерекшелігі мен танымдық даму деңгейіне байланысты біртіндеп күрделеніп отырады.

1) Көрнекі-әрекеттік ойлау (1-3 жас)

Бұл кезеңде балалар заттармен әрекет ету арқылы ойлау қабілетін дамытады. Олар заттарды сипап көру, ұстап сезіну, манипуляция жасау арқылы қоршаған ортаны зерттейді. Балалар көргенін қайталап, ойын арқылы жаңа нәрселерді үйренеді.

✓ Баланың ойлау қабілетін дамыту үшін түрлі заттарды ұстап көру, оларды әртүрлі қалыпта қолдану, қарапайым тапсырмалар орындау маңызды (мысалы, құрастыру ойындары, мозаика, қарапайым логикалық ойындар).

2) Көрнекі-бейнелі ойлау (3-5 жас)

Бұл кезеңде балалар нақты заттармен ғана емес, олардың бейнелерімен де жұмыс істей бастайды. Балалар заттардың қасиеттерін, пішінін, өлшемін, түсін ажыратып, оларды салыстырып, топтастырады.

✓ Бұл жастағы балаларға суреттер арқылы логикалық тапсырмалар беру, салыстыру, сәйкестендіру ойындары, басқатырғыштар шешу тиімді.

✓ Балалар «Артық затты тап», «Не өзгерді?», «Затты сипатта», «Жұмбақ шеш» сияқты ойындар арқылы заттардың арасындағы байланысты түсінуді үйренеді.

3) Сөздік-логикалық ойлау (5-7 жас)

Бұл кезеңде балалар абстрактілі ойлау қабілетіне біртіндеп өтеді. Олар сөздік нұсқауларды түсініп, ойша есептеу, қарапайым қорытынды жасау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау қабілеттерін дамытады.

✓ Балаларға логикалық тізбектерді құрастыру, қарапайым математикалық есептерді шығару, оқиғалар желісін құру, себеп-салдар байланыстарын анықтау тапсырмалары тиімді болады.

✓ Сандық және кеңістіктік түсініктерді дамытуға бағытталған ойындар, «Не алдымен?», «Қандай заңдылық?» сияқты тапсырмалар балалардың логикалық ойлауын жетілдіреді.

Балалардың ойлау қабілетін дамыту ерекшеліктері

1. Қарапайымнан күрделіге қарай ойлау дамиды

Балалар алдымен заттардың нақты қасиеттерін ажыратады, кейіннен оларды

салыстыру, топтастыру, себеп-салдарлық байланыстарын анықтау қабілеттері жетіледі.

2. Ойын арқылы ойлау қабілеті дамиды

Мектепке дейінгі жаста логикалық ойындар, рөлдік ойындар, сюжеттік тапсырмалар, зерттеу әрекеттері балалардың ойлау қабілетін белсенді етеді.

3. Сезім мүшелері арқылы ойлау жетіледі

Балалар көру, есту, сипап сезу арқылы ақпаратты қабылдап, оны ойлау процесінде қолданады. Сондықтан көрнекілік пен тәжірибелік әрекеттерді қолдану маңызды.

4. Балалар көрнекілікке сүйенеді

Бұл жастағы балалар үшін абстрактілі түсініктерді қабылдау қиын, сондықтан олар үшін көрнекі құралдар, суреттер, ойыншықтар, схемалар арқылы түсіндіру тиімді.

5. Қайталау және бекіту маңызды

Жаңа ақпаратты есте сақтау үшін ол бірнеше рет қайталануы керек. Балалар қайталанған әрекеттер арқылы салыстыру, талдау, жалпылау, қорытынды жасау дағдыларын жетілдіреді.

Балалардың ойлау қабілетін дамыту әдістері

Баланың ойлауын дамыту үшін интерактивті және тәжірибелік әдістерді қолдану қажет.

✓ Салыстыру және топтастыру

Балаларға әртүрлі заттар көрсетіліп, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау тапсырмалары беріледі.

✓ Логикалық тапсырмалар

«Не артық?», «Заттардың ретін анықта», «Сюжетті аяқта», «Логикалық тізбек құрастыр» сияқты ойындар баланың ойлауын жетілдіреді.

✓ Шығармашылық тапсырмалар

Балаларға «Өз ойыңды айт», «Әңгіме құрастыр», «Не болар еді?» сияқты тапсырмалар беріледі.

✓ Математикалық ойындар

Балаларға «Сандарды ретімен қой», «Қайсысы үлкен?», «Жоғалған санды тап» сияқты есептер беріледі.

✓ Құрылымдық және кеңістіктік ойындар

«Пазл жинау», «Қайсысы қайда?», «Логикалық лабиринт» сияқты ойындар баланың кеңістіктік ойлауын дамытуға көмектеседі.

✓ Ертегілер мен сюжеттік ойындар

Балалар «Ертегі құрастыру», «Оқиғаның жалғасын тап», «Не болар еді?» сияқты тапсырмалар арқылы себеп-салдар байланыстарын түсінуді үйренеді.

Мектепке дейінгі балалардың ойлау қабілетін дамыту – олардың танымдық белсенділігін арттырудың негізгі бөлігі. Ойлау қабілеті кезең-кезеңімен дамып, көрнекі-әрекеттік ойлаудан бастап, көрнекі-бейнелі ойлауға, кейінірек логикалық

ойлауға өтеді. Балалар ойын, тәжірибелік әрекет, көрнекілік, шығармашылық тапсырмалар арқылы ойлау, салыстыру, талдау, қорытынды жасау қабілеттерін жетілдіреді.

Балалардың ойлауын дамыту үшін көп қырлы әдістерді үйлесімді пайдалану қажет. Бұл олардың зейінін тұрақтандыруға, есте сақтау қабілетін күшейтуге, логикалық ойлау қабілеттерін арттыруға көмектеседі. Осылайша, мектепке дейінгі кезеңде ойлау қабілетін дұрыс дамыту баланың болашақ оқу жетістіктерінің негізін қалыптастырады.

2-тарау. Логикалық ойындардың түрлері және оларды қолдану әдістері

2.1. Сандық логикалық ойындар

Сандық логикалық ойындар – балалардың сан ұғымын, математикалық заңдылықтарды түсінуін және сандар арасындағы логикалық байланыстарды анықтау қабілетін дамытуға бағытталған ойындар. Бұл ойындар балалардың сандарды ретімен орналастыру, қосу және азайту, салыстыру, сәйкестендіру, заңдылықтарды анықтау және сандық тізбектерді жалғастыру қабілеттерін жетілдіреді.

Сандық логикалық ойындардың маңызы:

- ✓ Балалардың математикалық ойлауын, есептеу қабілетін және сандар арасындағы байланыстарды түсінуін дамытады
- ✓ Сандарды тану, салыстыру, сәйкестендіру және реттік орнын анықтау дағдыларын қалыптастырады
- ✓ Шапшаң ойлау мен шешім қабылдау қабілетін дамытады
- ✓ Логикалық ойлауды қызықты және ойын түрінде дамытады

Сандық логикалық ойындардың түрлері:

1) «Жоғалған санды тап»

• Балаларға **сандар тізбегі** беріледі, оның ішіндегі бір немесе бірнеше сан түсіп қалған.

- Балалар сол санды анықтап, орнына қоюы керек.
- Мысалы: **1, 2, _, 4, 5** – қай сан жетіспейді? (Жауабы: 3).

2) «Келесі санды тап»

- Балаларға белгілі бір заңдылықпен берілген **сан қатары** көрсетіледі.
- Олар осы заңдылықты анықтап, келесі санды тауып айтуы керек.
- Мысалы: **2, 4, 6, 8, ...?** (Жауабы: 10).

3) «Сандарды ретімен орналастыр»

- Балаларға **шатасып кеткен сандар** ұсынылады.
- Олар сандарды **1-ден 10-ға дейін немесе кері бағытта** ретімен орналастыруы керек.

4) «Кім жылдам есептейді?»

- Балаларға **қарапайым қосу және азайту есептері** беріледі.

- Олар тез жауап беруге тырысады.
- Мысалы: $3 + 2 = ?$, $7 - 4 = ?$

5) «Сандық пішіндер»

Балаларға сандарды әртүрлі геометриялық пішіндерге сәйкестендіру тапсырмасы беріледі.

- Мысалы: «4 саны қандай пішінге ұқсайды?» (төртбұрыш).

2.2. Кеңістіктік ойлауды дамытуға арналған ойындар

Кеңістіктік ойлау – мектепке дейінгі балалардың заттардың орналасуын, бағыттарды, өлшемдерді, пішіндерді түсіну қабілетін дамытуға көмектесетін маңызды танымдық дағды. Бұл қабілет математика, геометрия, логикалық ойлау және қоршаған ортаны тануда маңызды рөл атқарады.

Кеңістіктік ойлау қабілеттері дамыған балалар:

- ✓ Заттардың орналасуын, өлшемін және бағытын дұрыс түсінеді
- ✓ Геометриялық пішіндер мен құрылымдарды тез ажыратады
- ✓ Кеңістікте бағдарлау, карталарды оқу, сызбалар мен схемаларды түсіну қабілеттерін меңгереді
- ✓ Заттарды дұрыс орналастырып, құрастыру және үлгіге сай салу дағдыларын қалыптастырады

Кеңістіктік ойлау балаларға қоршаған ортада еркін бағдарлауға, заттар мен олардың арасындағы байланыстарды түсінуге, тапсырмаларды шығармашылық тұрғыдан шешуге мүмкіндік береді.

Кеңістіктік ойлауды дамытатын ойындар:

1) «Қайда орналасқан?»

Мақсаты: Балалардың жоғары – төмен, оң – сол, алдында – артында деген бағыттарды түсінуін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Тәрбиеші бөлмеде белгілі бір заттың орнын сипаттайды (мысалы, «Доп үстелдің астында», «Ойыншық орындықтың үстінде»).
- Балалар заттардың қайда орналасқанын анықтайды.
- Кейін балалар өздері заттардың орналасуын сипаттайды.

2) «Оң мен сол»

Мақсаты: Балалардың бағыттарды ажырату және қозғалысты дұрыс үйлестіру қабілеттерін дамыту.

Ойын шарты:

- Тәрбиеші «Оң қолыңды көтер», «Сол аяқпен бір қадам жаса», «Сол жаққа бұрыл» деген нұсқаулар береді.
- Балалар дұрыс қимыл жасап, оң мен солды ажыратады.
- Кейін балалар жұптасып, бір-біріне бағыттарды айтып, қозғалыстарды орындайды.

3) «Бағытты тап»

Мақсаты: Балалардың кеңістіктегі қозғалысты түсіну және белгілі бір бағытты анықтау қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балалар қағазға немесе тақтаға сызылған лабиринттің ішінен шығу жолын табады.
- Кейбір нұсқаларда «Үш қадам алға, екі қадам оңға, бір қадам артқа» деген нұсқаулар беріледі.
- Балалар осы бағыт бойынша қимыл жасайды.

4) «Айнадағы бейне»

Мақсаты: Баланың кеңістікте өз денесінің қозғалысын үйлестіру қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Бір бала белгілі бір қимылды жасайды (мысалы, қолын көтеру, еңкею, бір аяғымен тұру).
- Басқа балалар оның айнадағы бейнесіндей қимылдарды қайталайды.
- Бұл ойын қимылдарды дәл бақылауға, кеңістікті сезінуге көмектеседі.

5) «Кім қайда тұрады?»

Мақсаты: Балалардың кеңістіктік қатынастарды түсіну қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға жануарлардың немесе адамдардың суреттері және олардың мекендеу ортасы бейнеленген суреттер беріледі.
- Олар әр кейіпкерді өзіне тиісті орынға орналастыруы керек (мысалы, балық – суда, құс – ағашта, аю – үңгірде).

6) «Логикалық құрастыру»

Мақсаты: Баланың пішіндер мен заттардың өзара байланысын түсінуін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Балаларға әртүрлі геометриялық пішіндер беріледі.
- Олар осы пішіндерден белгілі бір зат құрастыруы керек (мысалы, үшбұрыш пен төртбұрыштан – үй, дөңгелек пен төртбұрыштан – көлік).
- Бұл ойын балалардың кеңістіктік қабылдауын және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

7) «Пішінді тап»

Мақсаты: Балаларға заттардың кеңістіктегі пішінін тану және ажырату қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға түрлі пішіндер көрсетіледі.
- Олар айналасында сол пішінге ұқсайтын заттарды табуы керек.
- Мысалы, дөңгелек – доп, үшбұрыш – үйдің шатыры, төртбұрыш – кітап.

8) «Көлеңкені тап»

Мақсаты: Балалардың кеңістіктік елестету қабілетін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Балаларға заттардың немесе жануарлардың бейнесі және олардың көлеңкесі беріледі.
- Олар қай бейнеге қай көлеңке сәйкес келетінін анықтайды.

9) «Жоғары, төмен, алдында, артында»

Мақсаты: Балалардың заттардың бір-біріне қатысты орналасуын түсінуін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға бірнеше зат немесе ойыншық беріледі.
- Олардың қайсысы жоғарыда, қайсысы төменде, қайсысы алдында, қайсысы артында тұрғанын айту керек.

10) «Картаны оқиық»

Мақсаты: Балалардың бағыттарды анықтау және қарапайым карталармен жұмыс істеу дағдыларын дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға балабақшадағы немесе ойын алаңындағы карталар беріледі.
- Олар нұсқаулыққа сәйкес белгілі бір жерге жету жолын табады.

Кеңістіктік ойлауды дамытуға арналған ойындар балаларға заттардың кеңістікте орналасуын түсінуге, бағыттарды дұрыс ажыратуға және геометриялық пішіндермен еркін жұмыс істеуге көмектеседі. Бұл ойындар баланың танымдық процестерін жетілдіріп, оның логикалық ойлау қабілетін дамытады. Ойын барысында балалар кеңістіктік елестету қабілетін нығайтып, болашақта математика, сызу және инженерлік дағдыларды меңгеруге жақсы дайындалады.

Кеңістіктік ойлау мектепке дейінгі кезеңде дұрыс дамытылған жағдайда, бала қоршаған ортада өзін еркін сезініп, бағытты анықтауда, заттарды орналастыруда және кеңістіктік байланыстарды түсінуде еш қиындық көрмейді. Сондықтан осындай ойындарды тәрбие процесінде жүйелі түрде қолдану баланың ойлау қабілетінің дамуына зор ықпал етеді.

2.3. Құрастыру және сәйкестендіру ойындары

Құрастыру және сәйкестендіру ойындары – мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлауын, кеңістіктік қабылдауын, ұсақ моторикасын және шығармашылық қабілетін дамытатын маңызды ойын түрлері. Бұл ойындар балалардың заттардың құрылымын түсіну, олардың арасындағы байланысты анықтау, сәйкестендіру, жүйелеу және құрастыру дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Құрастыру және сәйкестендіру ойындарының маңызы

- ✓ Балалардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытады
- ✓ Пішіндер мен өлшемдерді салыстыруға және ажыратуға үйретеді
- ✓ Логикалық байланыстарды анықтауға көмектеседі
- ✓ Қолмен жұмыс істеу дағдыларын, ұсақ моториканы жетілдіреді
- ✓ Балаларды шығармашылық ойлауға және жаңа шешімдер табуға ынталандырады

Құрастыру және сәйкестендіру ойындарының түрлері

1) «Пішіндерді сәйкестендір»

Мақсаты: Балаларға пішіндер арасындағы ұқсастықты анықтауға және оларды дұрыс орналастыруға үйрету.

Ойын шарты:

- Балаларға түрлі геометриялық пішіндер мен олардың ұялары бейнеленген тақташа беріледі.
- Балалар пішіндерді сәйкес орындарға орналастыруы керек (мысалы, үшбұрыш – үшбұрышқа, дөңгелек – дөңгелекке).
- Бұл ойын балалардың пішіндерді тану, салыстыру және кеңістікте үйлестіру қабілеттерін дамытады.

2) «Жоғалған бөлшекті тап»

Мақсаты: Балалардың заттарды толықтай қабылдау қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға суреттер беріледі, бірақ олардың кейбір бөліктері жоқ.
- Балалар жетіспейтін бөлшектерді тауып, оларды орнына қоюы керек.
- Мысалы, жануарлардың құйрығы, машинаның дөңгелегі, адамның қолы жоқ болуы мүмкін.

3) «Суретті аяқта»

Мақсаты: Балалардың заттардың құрылымын түсіну және оны толықтыру қабілетін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Балаларға жартылай салынған суреттер беріледі (мысалы, үйдің бір жағы немесе ағаштың тек діңі).

- Балалар оларды толықтырып салып, қажетті бөліктерін сәйкестендіруі керек.
- Бұл ойын баланың қиялын, логикалық байланыстарды құру қабілетін және шығармашылық ойлауын дамытады.

4) «Қайсысы қайда?»

Мақсаты: Балаларға заттарды олардың тиісті орнына сәйкестендіріп орналастыруды үйрету.

Ойын шарты:

- Балаларға әртүрлі заттардың суреттері мен олардың қолданылатын орындары беріледі.
- Мысалы, аяқ киім – аяққа, көзілдірік – көзге, қасық – ас ішуге, балық – суға.
- Балалар заттарды дұрыс сәйкестендіріп, олардың не үшін қажет екенін түсіндіруі керек.

5) «Көлеңкесін тап»

Мақсаты: Балалардың заттарды кеңістікте дұрыс тану және көлеңкесіне сәйкестендіру қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға заттардың және олардың көлеңкелерінің суреттері беріледі.
- Олар қай көлеңке қай затқа тиесілі екенін табуы керек.
- Бұл ойын пішіндерді тану және салыстыру қабілетін арттырады.

6) «Құрастырушы» (конструкторлық ойындар)

Мақсаты: Балаларға бөлшектерден белгілі бір құрылым жасауға үйрету.

Ойын шарты:

- Балаларға леги, ағаш кубиктер, пластикалық конструкторлар беріледі.
- Олар көрсетілген үлгіге сай немесе өз қиялынан шығарып белгілі бір нәрсе құрастыруы керек (мысалы, үй, көпір, кеме, автокөлік).
- Бұл ойын балалардың кеңістіктік қабылдауын, логикалық және шығармашылық ойлауын дамытады.

7) «Мозаика құрастыр»

Мақсаты: Балаларға бөлшектерден тұтас сурет жасауға үйрету.

Ойын шарты:

- Балаларға түрлі түсті мозаика немесе магниттік пішіндер беріледі.
- Олар белгілі бір суретті құрастыруы керек.
- Бұл ойын ұсақ моториканы, көзбен көру және сәйкестендіру қабілетін дамытады.

8) «Логикалық сәйкестендіру»

Мақсаты: Балаларға заттардың өзара байланысын анықтауға көмектесу.

Ойын шарты:

- Балаларға бір-бірімен байланысты заттардың суреттері беріледі.
- Мысалы, сиыр – сүт, ара – бал, кітап – оқу.
- Олар дұрыс сәйкестікті тауып, байланысын түсіндіруі керек.

9) «Пішіндерден сурет жаса»

Мақсаты: Балалардың пішіндерді қолдану арқылы жаңа бейнелер жасау қабілетін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Балаларға шеңбер, үшбұрыш, төртбұрыш, сопақша сияқты геометриялық пішіндер беріледі.
- Олар осы пішіндерді қолданып, белгілі бір заттың бейнесін жасауы керек (мысалы, үшбұрыш – шатыр, төртбұрыш – үйдің қабырғасы).

10) «Қарама-қарсы заттарды сәйкестендір»

Мақсаты: Балалардың қарама-қарсы ұғымдарды түсінуін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға қарама-қарсы заттардың суреттері көрсетіледі (мысалы, күн – түн, ыстық – суық, үлкен – кіші, ауыр – жеңіл).
- Олар дұрыс жұптарды сәйкестендіруі керек.

Құрастыру және сәйкестендіру ойындары балалардың логикалық ойлауын, кеңістіктік танымын, салыстыру және жүйелеу қабілеттерін жетілдіреді. Бұл ойындар арқылы балалар заттардың құрылымын, олардың арасындағы байланыстарды түсінеді және қарапайым логикалық қорытынды жасауға үйренеді.

Мектепке дейінгі кезеңде ойын – негізгі оқыту құралы болғандықтан, құрастыру және сәйкестендіру ойындарын қолдану балалардың интеллектуалдық дамуына және шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге үлкен үлес қосады.

2.4. Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалар

Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалар – балалардың ойлау қабілетін, зейінін, есте сақтау қабілетін және шығармашылық ойлауын дамытуға арналған қызықты ойындар мен жаттығулар жиынтығы. Бұл тапсырмалар арқылы балалар логикалық байланыстарды түсінуді, себеп-салдарлық қатынастарды анықтауды және жүйелі түрде ойлауды үйренеді.

Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалардың маңызы

- ✓ Балалардың логикалық ойлауын, танымдық белсенділігін және есте сақтау қабілетін дамытады
- ✓ Салыстыру, жүйелеу, қорытынды жасау, шешім қабылдау қабілеттерін жетілдіреді

- ✓ Заттар мен құбылыстар арасындағы себеп-салдар байланыстарын түсінуге көмектеседі
- ✓ Зейінін, шыдамдылығын, тапсырмаларды шешуге деген қызығушылығын арттырады
- ✓ Балалардың шығармашылық қабілеттерін және өзіндік ойлау дағдыларын дамытады

Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалардың түрлері

1) «Не артық?»

Мақсаты: Балалардың заттардың қасиеттерін салыстырып, олардың арасындағы ерекшеліктерді табу қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға төрт немесе бес заттың суреті көрсетіледі.
- Олардың ішінен біреуі артық екенін тауып, себебін түсіндіруі қажет.
- Мысалы: Үшбұрыш, шеңбер, шаршы, алма (артық зат – алма, себебі ол геометриялық пішін емес).

2) «Логикалық тізбек»

Мақсаты: Балалардың ойлау жылдамдығын, реттілік түсінігін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға қатарымен орналасқан заттар немесе сандар ұсынылады.
 - Олар сол тізбекті жалғастыруы немесе ретіне қарай орналастыруы керек.
- Мысалы: 1, 3, 5, 7, ... (Келесі сан – 9).

3) «Кім қайда барады?»

Мақсаты: Балалардың оқиғаларды жүйелі түрде ойлау және логикалық байланыстарды орнату қабілетін жетілдіру.

Ойын шарты:

- Балаларға кейіпкерлер мен олардың мақсаттары беріледі.
- Олар логикалық тұрғыда кейіпкерлерді дұрыс бағытқа орналастыруы керек.

Мысалы: Сүт – дүкенге, дәрі – ауруханаға, кітап – мектепке.

4) «Себеп-салдар байланысы»

Мақсаты: Балаларға логикалық ойлау, себеп пен салдарды анықтау дағдыларын дамыту.

Ойын шарты:

- Тәрбиеші белгілі бір оқиға немесе құбылыс туралы айтады.
- Балалар оның себебі немесе салдарын табуы керек.

Мысалы:

Күн суытты. Адамдар не істейді? (Жылы киінеді, пеш жағады)

Жаңбыр жауды. Не болады? (Жер ылғалданады, гүлдер су ішеді, адамдар қолшатыр ұстайды)

5) «Оқиғаны ретімен орналастыр»

Мақсаты: Балалардың оқиғаларды реттілікпен баяндау және логикалық тізбекті сақтау қабілеттерін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға оқиға желісінің әртүрлі сәттері бейнеленген суреттер ұсынылады.
- Олар суреттерді дұрыс ретімен орналастыруы керек.
- Мысалы: Тұқым отырғызу – өсімдіктің өсуі – гүл ашылуы – жеміс беруі.

6) «Жасырын сөз»

Мақсаты: Балаларға логикалық байланыстарды түсініп, сөздер арасындағы мағыналық қатынастарды анықтауға көмектесу.

Ойын шарты:

- Балаларға бірнеше сөз беріледі, олардың біреуі артық.
- Олар артық сөзді тауып, неліктен ол артық екенін түсіндіруі керек.
- Мысалы: Жолбарыс, арыстан, қасқыр, балық (артық сөз – балық, себебі ол су жануары).

7) «Жұмбақ шешу»

Мақсаты: Балалардың логикалық ойлау, бейнелі ойлау және есте сақтау қабілетін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға жұмбақтар оқылады.
- Олар логикалық тұрғыда ойлап, жауап береді.

Мысалы:

Кішкентай ғана бойы бар, айналдырып киген тоны бар. (Жаңғақ)

Жазда ұшып жүреді, қыста ұйықтап жүреді. (Ара)

8) «Кім жылдам ойлайды?»

Мақсаты: Балалардың логикалық ойлау жылдамдығын және тез шешім қабылдау қабілеттерін дамыту.

Ойын шарты:

- Балаларға қарапайым логикалық сұрақтар қойылады.
- Олар тез жауап беруге тырысады.

Мысалы:

Егер сенде 4 алма бар болса, оның біреуін жеп қойсаң, неше алма қалады? (3)

Қандай су ішілмейді? (Теңіз суы)

9) «Қайсысы дұрыс?»

Мақсаты: Балаларға логикалық ойлау арқылы дұрыс жауапты анықтауды үйрету.

Ойын шарты:

- Балаларға екі немесе үш нұсқасы бар сөйлемдер беріледі.
- Олар қайсысы дұрыс екенін анықтайды.

Мысалы:

Күн аспанда тұрады ма, жерде ме? (Аспанда)

Сиыр сүт береді ме, жұмыртқа ма? (Сүт)

Басқатырғыштар мен сюжеттік логикалық тапсырмалар – балалардың логикалық ойлау қабілетін, себеп-салдарлық байланыстарды түсінуін және шешім қабылдау қабілеттерін жетілдіруге арналған ең тиімді әдістердің бірі. Бұл ойындар балалардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың зейінін, есте сақтау қабілетін, шығармашылық ойлауын дамытады.

Мектепке дейінгі кезеңде логикалық ойындар мен тапсырмаларды жүйелі түрде қолдану баланың болашақта аналитикалық ойлау қабілетінің жоғары болуына және кез келген мәселені шешуде жүйелі шешім қабылдауына негіз болады.

3-тарау. Логикалық ойындарды ұйымдастыру әдістемесі

3.1. Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдану

Логикалық ойындар мектепке дейінгі балалардың ойлау қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар ойын арқылы жаңа ақпаратты тез қабылдайды, салыстыру, талдау, қорытынды жасау қабілеттері қалыптасады. Сондықтан оқу-тәрбие процесінде логикалық ойындарды тиімді қолдану балалардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдану баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып ұйымдастырылады. Мұндай ойындар баланың зейінін шоғырландыруға, есте сақтау қабілетін арттыруға және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Логикалық ойындарды ұйымдастырудың негізгі принциптері:

- ✓ Балалардың жас ерекшелігіне және даму деңгейіне сәйкес таңдау
- ✓ Қызықты әрі белсенді ойын түрлерін қолдану
- ✓ Ойындарды қарапайымнан күрделіге қарай жүйелі түрде енгізу
- ✓ Балалардың ойлау, салыстыру, сәйкестендіру, қорытынды жасау дағдыларын дамыту
- ✓ Ойын барысында балалардың өздігінен шешім қабылдауына жағдай жасау

Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдану әдістері:

1) Жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде

- Іс-әрекеттің басында балалардың назарын аудару үшін логикалық сұрақтар немесе қызықты тапсырмалар беріледі.
- Мысалы, жаңа сандарды үйрену алдында «Жоғалған санды тап» ойыны ойнатылады.
- Геометриялық пішіндерді үйрету кезінде «Пішінді тап» ойыны қолданылады.

2) Іс-әрекет барысында танымдық белсенділікті арттыру үшін

- Іс-әрекеттің ортасында балалардың ойлау қабілетін жандандыру үшін сюжеттік логикалық тапсырмалар беріледі.
- Мысалы, «Не артық?» ойыны арқылы балалар заттарды салыстырады.
- «Кім жылдам?» ойынында балалар берілген тапсырмаларды тез шешуге тырысады.

3) Іс-әрекетті қорытындылау кезінде

- Логикалық ойындар арқылы балалардың меңгерген білімдерін бекітуге болады.
- «Оқиғаны ретімен орналастыр» ойыны балалардың есте сақтау қабілетін тексеруге көмектеседі.
- «Себеп-салдар байланысын тап» ойынында балалар белгілі бір оқиғалар арасындағы логикалық байланысты анықтайды.

Логикалық ойындарды қолданудың тиімді әдістері:

✓ **Дидактикалық материалдарды пайдалану** – суреттер, карточкалар, пазлдар, лабиринттер

✓ **Қозғалыс ойындарын енгізу** – кеңістіктік ойлауды дамытуға арналған тапсырмалар

✓ **Топтық және жеке жұмыс түрлерін үйлестіру** – балалардың бір-бірімен ынтымақтастығын арттыру

✓ **Ойын ережелерін түсіндіру және оны орындауға бағыттау** – балалардың тәртіпті сақтай отырып, өз бетінше ойлауына мүмкіндік беру

✓ **Шығармашылық тапсырмалар беру** – балалардың өз ойларын еркін жеткізуіне жағдай жасау

Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдануға арналған мысалдар:

1) «Жоғалған санды тап»

Балаларға бірқатар сандар көрсетіледі, олардың ішіндегі біреуі жоқ. Балалар қай сан жетіспейтінін табуы керек.

2) «Оқиғаны ретімен орналастыр»

Балаларға белгілі бір оқиға желісі бойынша суреттер беріледі. Олар суреттерді дұрыс реттілікпен орналастырады.

3) «Көлеңкені тап»

Балаларға заттардың немесе жануарлардың суреттері және олардың көлеңкелері беріледі. Олар әр суретке сәйкес көлеңкені табуы керек.

4) «Сәйкесін тап»

Балаларға әртүрлі пішіндер немесе түстер ұсынылады. Олар сәйкес келетін пішіндерді жұптастыруы керек.

5) «Логикалық тізбек»

Балаларға белгілі бір заңдылықпен құрылған сандар немесе суреттер қатары беріледі. Олар заңдылықты анықтап, келесі элементті табуы керек.

Логикалық ойындарды іс-әрекет барысында қолдану балалардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Ойын арқылы балалар жаңа білімді жеңіл қабылдап, өз бетімен ойлау дағдыларын дамытады. Іс-әрекет барысында логикалық ойындарды жүйелі түрде қолдану балалардың қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтіп, танымдық қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі.

Логикалық тапсырмалар мен ойындар балаларды белсенді, зейінді, тез ойлайтын және шығармашылық қабілеті дамыған тұлға ретінде қалыптастыруға ықпал етеді. Сондықтан тәрбиешілер мен мұғалімдер логикалық ойындарды күнделікті оқу процесінде жүйелі түрде қолдануы маңызды.

3.2. Балалардың жеке және топтық жұмыстарына арналған ойындар

Балалардың логикалық ойлауын дамыту үшін жеке және топтық жұмыс түрлерін үйлесімді қолдану маңызды. Жеке жұмыс кезінде бала өз бетінше шешім қабылдауға, логикалық тапсырмаларды орындауға және ойлау қабілетін дамытуға бағытталады. Ал топтық жұмыс балалардың өзара қарым-қатынасын нығайтып, бірлескен әрекет барысында ойларын еркін білдіруіне, талқылау жүргізуіне, пікір алмасуына ықпал етеді.

Жеке және топтық ойындарды ұйымдастыру барысында балалардың жас ерекшеліктері, ойлау деңгейі және қызығушылықтары ескерілуі керек. Бұл ойындар балалардың логикалық ойлау қабілетін арттырып, тапсырмаларды орындау барысында сенімділік қалыптастыруға көмектеседі.

Жеке жұмысқа арналған ойындар

Жеке жұмысқа арналған логикалық ойындар балалардың өз бетімен ойлануына, талдау жасауына және шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталады.

1) «Жасырын зат»: Баланың алдына бірнеше зат қойылады. Ол көзін жұмып, заттардың ішінен біреуі алынып тасталады. Бала қандай заттың жоғалғанын табуы керек.

2) **«Сандық тізбек»:** Балаларға сандар тізбегі беріледі. Олар белгілі бір заңдылықты тауып, келесі санды айтуы керек. Мысалы: 2, 4, 6, 8, ... (келесі сан – 10).

3) **«Пішінді тап»:** Баланың алдына бірнеше геометриялық пішін қойылады. Оған бір пішінді сипаттап беріледі. Ол сәйкес пішінді таңдап, неге сол пішінді таңдағанын түсіндіреді.

4) **«Не артық?»:** Бірнеше заттың суреті немесе ойыншық көрсетіледі. Олардың ішінен артық затты анықтап, себебін түсіндіруі қажет.

5) **«Кім жылдам?»:** Балаларға қарапайым логикалық есептер беріледі. Бала оларды мүмкіндігінше жылдам шешуі керек.

Топтық жұмысқа арналған ойындар

Топтық ойындар балаларды бірлесіп жұмыс істеуге, пікір алмасуға, ортақ шешім қабылдауға және бірін-бірі тыңдауға үйретеді. Бұл ойындар балалардың қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіруге және ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

1) **«Суретті аяқта»:** Балаларға белгілі бір жартылай салынған сурет беріледі. Әр бала өз қиялында суретті толықтырып салады. Соңында топ болып, әр баланың жасаған өзгерістерін талқылайды.

2) **«Оқиғаны жалғастыр»:** Бір бала қысқа әңгіме бастайды. Келесі бала оны жалғастырады. Ойын барлық балалардың қатысуымен аяқталғанша жалғасады.

3) **«Ойлан, тап!»** Бір бала белгілі бір затты ойлайды, ал қалған балалар оған тек «иә» немесе «жоқ» деген жауап алуға болатын сұрақтар қояды. Ойынның мақсаты – затты мүмкіндігінше аз сұрақ қойып табу.

4) **«Жасырын сөз»** Бір бала басқа балаларға бір сөзді ым-ишарамен түсіндіреді. Топтағы балалар оның қандай сөзді бейнелеп тұрғанын табуы керек.

5) **«Логикалық көпір»** Балаларға екі түрлі ұғым беріледі. Олар осы екі ұғымды байланыстыратын үшінші ұғымды ойлап табуы керек. Мысалы, «күн» және «ағаш» сөздері берілсе, оларды «жарық» сөзі арқылы байланыстыруға болады.

6) **«Кім бірінші табады?»** Балаларға бірнеше ұқсас суреттер көрсетіледі. Олар бір-бірінен өзгешелігі бар суретті бірінші болып табуға тырысады.

7) **«Қай бағыт?»** Балалар екі топқа бөлінеді. Бір топ белгілі бір нысанға қалай жету керектігін сипаттап береді, ал екінші топ оны орындауға тырысады.

Жеке және топтық ойындарды ұйымдастырудың тиімді жолдары

✓ Ойындарды балалардың қызығушылығына сай таңдау – тапсырмалар қызықты әрі танымдық болуы керек.

✓ Белсенді қатысуға ынталандыру – әр балаға ойын барысында өз ойын білдіруге мүмкіндік беру қажет.

✓ Жүйелілік және күрделілік деңгейін арттыру – балалардың логикалық ойлау қабілетін дамыту үшін қарапайым тапсырмалардан күрделісіне көшу тиімді.

✓ Командалық рухты қалыптастыру – топтық жұмыс кезінде балалар бір-біріне көмектесіп, ортақ шешім қабылдауды үйренуі керек.

✓ Ойын барысын қадағалау және бағыттау – тәрбиеші балалардың ойын барысын бақылап, қажет болған жағдайда көмек көрсетуі керек.

Жеке және топтық логикалық ойындар балалардың өз бетінше ойлау, логикалық байланыстарды орнату, мәселені шешу, пікір алмасу және бірлесіп әрекет ету дағдыларын дамытуға көмектеседі. Жеке ойындар баланың дербес ойлау қабілетін дамытса, топтық ойындар балалардың әлеуметтік қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіреді.

Тәрбиешілер мен педагогтар осындай ойындарды үнемі қолдану арқылы балалардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін және шешім қабылдау дағдыларын дамытудың тиімді жолдарын қамтамасыз ете алады.

3.3. Ойындарды шығармашылық және зерттеу қызметімен үйлестіру

Мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және зерттеушілік дағдыларын дамытуда ойын маңызды құрал болып табылады. Ойын барысында балалар өз ойларын еркін жеткізіп, жаңа нәрселерді зерттеуге, жаңа шешімдер табуға және шығармашылық тұрғыда ойлауға бейімделеді.

Шығармашылық және зерттеу қызметі арқылы ойындар балалардың қоршаған ортаны тануына, жаңа құбылыстарды бақылауына, тәжірибелер жүргізуіне және олардың нәтижелерін түсінуіне көмектеседі. Мұндай ойындар балалардың зерттеушілік дағдыларын дамытып қана қоймай, олардың логикалық ойлау қабілетін де жетілдіреді.

Ойындарды шығармашылық және зерттеу қызметімен үйлестірудің маңызы

✓ Балалар өз идеяларын еркін жүзеге асырады

✓ Ойын арқылы жаңа шешімдер іздеуге ынталанады

✓ Қоршаған орта туралы өз бетінше зерттеу жүргізуге үйренеді

✓ Логикалық ойлау мен шығармашылық қабілеттері дамиды

✓ Эксперимент жасау арқылы себеп-салдар байланыстарын түсінеді

Шығармашылықты дамытуға арналған ойындар

1) «Оқиғаны жалғастыр». Балаларға жартылай баяндалған оқиға беріледі. Олар өз қиялымен оқиғаның жалғасын құрастырады. Ойын балалардың ойлау қабілетін, шығармашылығын және сөйлеу дағдыларын дамытады.

2) «Сиқырлы заттар». Балаларға күнделікті қолданылатын заттардың суреттері немесе ойыншықтар беріледі. Олар бұл заттарды жаңа мақсатта қалай қолдануға болатынын ойлап табады. Ойын балалардың шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіреді.

3) «Менің ойлап тапқаным». Балаларға «жаңа көлік», «ерекше үй», «қиялдағы жануар» секілді тақырыптар беріледі. Олар өз идеяларын салып, сурет немесе қолөнер түрінде көрсетеді. Балалар өз өнертабыстарын таныстырады, олардың ерекшелігін түсіндіреді.

4) «Суретті аяқта» Балаларға толық емес суреттер беріледі. Олар өз ойлары бойынша суретті толықтырып салады. Ойын қиялды дамытуға және шығармашылық ойлауға ықпал етеді.

Зерттеу қызметіне арналған ойындар

1) «Заттардың қасиеттерін зерттеу» Балаларға әртүрлі материалдардан жасалған заттар беріледі (металл, ағаш, пластик, мата). Олар заттардың айырмашылықтарын, салмағын, қаттылығын, текстурасын зерттейді. Қай зат суды сіңіреді, қайсысы қатты немесе жұмсақ екенін анықтайды.

2) «Су неге айналады?» Балаларға мұз беріледі, олар оның өзгерісін бақылайды. Жылы жерге қойылған мұздың қалай ерігенін бақылап, судың булануы туралы тәжірибе жасайды. Ойын себеп-салдар байланыстарын түсінуге көмектеседі.

3) «Кім жылдам табады?» Балаларға табиғаттағы әртүрлі заттар (жапырақтар, тастар, бұтақтар) беріледі. Олар олардың қандай өсімдіктен немесе қандай жерден алынғанын анықтайды. Бұл ойын балаларды зерттеуге және бақылауға дағдыландырады.

4) «Болжау жаса». Балаларға белгілі бір оқиғаның басы беріледі. Олар оқиғаның әрі қарай қалай өрбитінін өз болжамдары бойынша айтады. Бұл ойын логикалық және шығармашылық ойлауды дамытады.

5) «Тәжірибе жасайық». Балаларға судың қандай заттармен араласатыны, қайсысымен араласпайтыны туралы тәжірибелер жасау ұсынылады. Мысалы, суға май немесе қант қосып, олардың өзгерісін бақылайды. Бұл ойын балалардың зерттеушілік қызығушылығын арттырады.

Ойындарды шығармашылық және зерттеу қызметімен үйлестіру әдістері

- ✓ Ойын барысында балалардың қиялын дамытуға жағдай жасау
- ✓ Сюжеттік ойындарды логикалық тапсырмалармен үйлестіру
- ✓ Эксперимент жүргізу арқылы балалардың қоршаған орта туралы түсінігін кеңейту
- ✓ Ойындар арқылы ойлау, салыстыру, талдау және қорытынды жасау қабілеттерін дамыту
- ✓ Балалардың шығармашылық ойлауына мүмкіндік беру, жаңа идеяларды ұсынуға жағдай жасау

Ойындарды шығармашылық және зерттеу қызметімен үйлестіру балалардың қиялын, логикалық ойлауын, зерттеушілік қабілеттерін, танымдық белсенділігін және сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Мұндай ойындар балалардың

дербес ойлауына, тәжірибе жасауына және жаңа нәрселерді өз бетінше зерттеуіне мүмкіндік береді.

Шығармашылық пен зерттеу жұмыстары ойын түрінде ұйымдастырылған кезде, балалар жаңа білімді жеңіл меңгеріп, қоршаған орта туралы өз бетінше қорытынды жасауға үйренеді. Сондықтан осындай әдістерді педагогикалық іс-әрекетте жүйелі қолдану балалардың ойлау, талдау, салыстыру және зерттеу дағдыларын дамытуға үлкен үлес қосады.

4-тарау. Практикалық жаттығулар мен ойын түрлері

4.1. Ойын элементтері арқылы математикалық есептерді шешу

Мектепке дейінгі балалардың математикалық дағдыларын дамытуда ойын әдістерін қолдану тиімді тәсілдердің бірі болып табылады. Балалар ойын барысында сандарды тануды, оларды салыстыруды, қосу және азайту амалдарын орындауды, қарапайым есептерді шешуді жеңіл меңгереді. Ойын элементтерін қолдану балалардың математикаға деген қызығушылығын арттырып, оны ойын арқылы оңай әрі қызықты түрде қабылдауына көмектеседі.

Ойын арқылы есептерді шешу барысында балалар логикалық ойлау, салыстыру, жүйелеу, қорытынды жасау және шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді. Бұл әдіс баланың ойын, қиялын және математикалық түсініктерін үйлесімді дамытуға ықпал етеді.

Математикалық түсініктерді ойын арқылы меңгеру жеңіл әрі қызықты болады. Балалардың сандарды тану, салыстыру, есептеу және ойлау қабілеттерін дамытады. Логикалық және кеңістіктік ойлау дағдыларын жетілдіреді. Балалардың зейінін шоғырландыру қабілетін және есте сақтауын жақсартады. Мектепке дейінгі балалар үшін есептерді шешуді қызықты әрі белсенді әрекетке айналдырады

Ойын элементтері арқылы математикалық есептерді шешуге арналған ойындар

1) «Сандық пойыз». Балаларға арнайы пойыз вагондары беріледі, олардың әрқайсысында бір сан жазылған. Олар вагондарды сандардың өсу немесе кему ретімен орналастыруы керек. Бұл ойын балаларға сандардың реттілігін түсінуге көмектеседі.

2) «Жоғалған санды тап». Балаларға сандар тізбегі беріледі, бірақ оның біреуі түсіп қалған. Олар қай сан жетіспейтінін тауып, оны орнына қоюы керек. Бұл ойын баланың ойлау қабілетін дамытады және сандар арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі.

3) «Математикалық балық аулау». Балаларға магнитті балықтар немесе карточкалар беріледі, олардың артында сандар немесе қарапайым математикалық есептер жазылған. Олар есепті шешіп, дұрыс жауабы бар балықты «аулап алуы» керек. Бұл ойын математикалық амалдарды орындау қабілетін жетілдіреді.

4) «Сандық лабиринт». Балаларға лабиринт ұсынылады, онда әр түрлі сандар орналасқан. Олар белгілі бір заңдылықпен дұрыс жолды табуы керек (мысалы, тек жұп сандармен жүру, тек 5-тен артық сандарды таңдау). Бұл ойын балалардың логикалық ойлауын және математикалық заңдылықтарды түсіну қабілетін дамытады.

5) «Қосу мен азайту пирамидасы». Балаларға цифрлардан құралған пирамида беріледі. Олар қосынды немесе айырманың нәтижесін тауып, дұрыс жауапты қоюы керек. Бұл ойын баланың арифметикалық дағдыларын дамытады.

6) «Кім жылдам есептейді?» Балаларға қарапайым арифметикалық есептер беріледі. Олар есепті мүмкіндігінше тез шешуі керек. Бұл ойын баланың ойлау жылдамдығын және математикалық дағдыларын жетілдіреді.

7) «Теңгерімді сақта». Балаларға таразының екі жағына қойылған заттардың саны көрсетіледі. Олар екі жағын теңестіру үшін не қосу немесе алып тастау керектігін анықтайды. Бұл ойын салмақ пен теңдік ұғымдарын түсінуге көмектеседі.

8) «Сандарды салыстыр». Балаларға екі сан көрсетіледі. Олар қай сан үлкен, қайсысы кіші екенін анықтап, дұрыс белгіні қоюы керек ($>$ немесе $<$). Бұл ойын сандарды салыстыру дағдыларын дамытуға көмектеседі.

9) «Геометриялық аң аулау». Балаларға геометриялық пішіндердің суреттері немесе макеттері ұсынылады. Олар тәрбиешінің айтқан пішінін тауып, оның атын атауы керек. Бұл ойын геометриялық фигураларды тану және ажырату дағдыларын жетілдіреді.

10) «Логикалық баспалдақ». Балаларға қатарымен орналасқан сандар беріледі. Олар логикалық заңдылықты анықтап, келесі сатыға қай сан шығатынын шешуі керек. Бұл ойын балалардың логикалық ойлауын және сандар арасындағы байланысты түсіну қабілетін дамытады.

Математикалық есептерді шешу барысында ойын элементтерін қолданудың тиімді әдістері

- ✓ Танымдық белсенділікті арттыру үшін әртүрлі ойын түрлерін енгізу
- ✓ Балалардың жас ерекшелігіне сәйкес ойындарды таңдау
- ✓ Топтық және жеке ойындарды кезектестіру
- ✓ Ойын барысында балаларға өз ойларын түсіндіруге мүмкіндік беру
- ✓ Ойын процесінде көрнекі құралдарды қолдану (карточкалар, суреттер, сандар, пішіндер)
- ✓ Балалардың қызығушылығын арттыру үшін ойын түрлерін ауыстырып отыру

Ойын элементтері арқылы математикалық есептерді шешу балалардың математикаға деген қызығушылығын арттырып, оқу процесін жеңілдетеді. Ойын барысында олар сандармен жұмыс істеуді үйреніп, математикалық амалдарды орындайды, логикалық ойлау қабілеттерін жетілдіреді.

Балалар ойын арқылы математиканы өмірлік дағдылармен байланыстырып, тәжірибелік әрекеттер арқылы жаңа білім алады. Сондықтан тәрбиешілер мен педагогтар ойын әдістерін үнемі қолданып, балалардың математикалық ойлауын дамытуға жағдай жасауы қажет.

4.2. Қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойындар

Қарама-қарсы ұғымдарды ажырату балалардың танымдық қабілетін, логикалық ойлауын және сөздік қорын дамытуға ықпал етеді. Балалар күнделікті өмірде әртүрлі ұғымдарды қабылдап, оларды салыстыру арқылы заттар мен құбылыстардың айырмашылықтарын түсіне бастайды. Осыған байланысты қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойындар балалардың ойлау жүйесін дамытып, қоршаған ортадағы өзгерістерді тануға көмектеседі.

Бұл ойындар балаларға көлем, түс, температура, пішін, кеңістіктік орналасу, іс-әрекеттер мен мінез-құлық секілді әртүрлі сипаттамалар бойынша ұғымдарды салыстыруды үйретеді. Балалар бір заттың қарама-қарсы қасиетін анықтап, дұрыс сәйкестендіруге машықтанады.

Балалардың салыстыру, топтастыру және сәйкестендіру қабілеттерін дамытады. Қоршаған ортадағы айырмашылықтарды түсінуге көмектеседі. Сөздік қорын байытып, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Логикалық ойлау қабілетін нығайтады. Кеңістіктік және математикалық ұғымдарды меңгеруге ықпал етеді.

Қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойын түрлері

1) «Қарама-қарсы жұптар» Балаларға әртүрлі сипаттамалар берілген карточкалар таратылады. Олар бір заттың қарама-қарсысын тауып, жұптастыруы керек. Мысалы:

- Үлкен – кіші
- Ауыр – жеңіл
- Ыстық – суық

2) «Керісінше айт». Тәрбиеші бір сөз айтады, ал балалар оған қарама-қарсы мағынадағы сөзді айтуы керек. Мысалы:

- Күндіз – түн
- Жоғары – төмен
- Жақсы – жаман

3) «Кім дұрыс орналастырады?» Балаларға бірнеше заттың немесе суреттің жұптары беріледі. Олар қарама-қарсы ұғымдарға сәйкес заттарды бір-біріне сәйкестендіріп орналастыруы керек. Мысалы: Ыстық шай – мұз, Қыс – жаз, Арық – толық

4) **«Қарама-қарсы қозғалыс».** Балалар тәрбиешінің берген нұсқаулары бойынша қарама-қарсы қозғалыс жасауы керек. Мысалы:Егер тәрбиеші «Алға жүр!» десе, балалар артқа жүреді. Егер «Оң қолыңды көтер!» десе, олар сол қолын көтереді. Бұл ойын балалардың тез ойлау қабілетін және қимыл координациясын дамытады.

5) **«Түстерді тап»** Балаларға түрлі түсті заттар немесе карточкалар көрсетіледі. Олар сол түстің қарама-қарсысын табуы керек. Мысалы:

- Ақ – қара
- Қызыл – жасыл
- Көк – сары

6) **«Жылы – суық»** Балаларға әртүрлі заттардың суреттері немесе ойыншықтар ұсынылады. Олар олардың жылы немесе суық екенін анықтауы керек. Мысалы:

- Мұз – суық, шай – жылы
- Қыс – суық, жаз – жылы

7) **«Қайсысы жылдам?»** Балалар заттарды олардың жылдамдық ерекшелігіне қарай ажыратуы керек. Тәрбиеші «Қайсысы жылдам?» деп сұрағанда, балалар көлік пен тасбақа арасындағы айырмашылықты анықтайды. Бұл ойын салыстыру қабілетін және танымдық белсенділікті арттырады.

8) **«Кім қайда тұрады?»** Балаларға жануарлар немесе адамдар туралы суреттер беріледі. Олар олардың мекендейтін жерін табуы керек. Мысалы:

- Балық – суда
- Құс – аспанда
- Аю – үңгірде

9) **«Бірдей және әртүрлі».** Балаларға екі ұқсас заттың суреттері ұсынылады. Олар олардың қандай айырмашылығы немесе ұқсастығы бар екенін сипаттауы керек. Мысалы: Шар мен доп – екеуі де домалақ, бірақ біреуі ауа толтырылған, ал біреуі қатты. Қыс пен көктем – екеуі де жыл мезгілі, бірақ қыста қар жауады, ал көктемде күн жылынады.

10) **«Қарама-қарсы ертегі кейіпкерлері»** Балаларға ертегіден белгілі бір кейіпкердің мінез-құлқы немесе әрекеті сипатталады. Олар сол кейіпкердің қарама-қарсысын табуы керек. Мысалы: Қасқыр – жыртқыш, ешкі – момын. Жалқау бала – еңбекқор бала

Қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойындарды ұйымдастырудың тиімді жолдары:

- ✓ Ойындарды көрнекі құралдармен үйлестіру – карточкалар, суреттер, ойыншықтарды пайдалану
- ✓ Топтық және жеке жұмыстарды үйлестіру – балалардың өзара пікір алмасуына мүмкіндік беру
- ✓ Қарапайымнан күрделіге көшу – алдымен нақты ұғымдарды түсіндіріп, кейін абстрактілі ұғымдарды енгізу
- ✓ Қызықтырып оқыту – ойындарды ертегі немесе оқиға түрінде ұйымдастыру

Қарама-қарсы ұғымдарды ажыратуға арналған ойындар балалардың салыстыру, талдау, ойлау, логикалық байланыстарды түсіну қабілеттерін жетілдіреді. Бұл ойындар балаларға қоршаған әлемнің әртүрлі ерекшеліктерін танып-білуге, олардың айырмашылықтарын анықтауға және дұрыс қорытынды жасауға көмектеседі.

Балалар ойын барысында өздерін еркін сезініп, танымдық белсенділігін арттырады, сондықтан тәрбиешілер мен педагогтар қарама-қарсы ұғымдарға байланысты тапсырмаларды оқу-тәрбие процесінде жүйелі түрде қолдануы қажет.

4.3. Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтау ойындары

Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға арналған ойындар балалардың ойлау қабілетін, есте сақтауын және логикалық байланыстарды түсіну дағдыларын дамытуға көмектеседі. Бұл ойындар арқылы балалар заттардың, оқиғалардың немесе сандардың реттілігі мен заңдылығын анықтауды үйренеді.

Балалар реттілікті анықтау барысында салыстыру, жіктеу, жүйелеу және себеп-салдарлық байланыстарды табу дағдыларын дамытады. Мұндай ойындар олардың көп қырлы ойлауын жетілдіріп, қоршаған ортадағы заңдылықтарды түсінуіне көмектеседі.

Балалардың ойлау қабілетін дамытады және логикалық байланысты орнатуға үйретеді. Заттар мен құбылыстардың белгілі бір заңдылықпен орналасуын түсінуге көмектеседі. Есте сақтау және назар аудару қабілеттерін жетілдіреді. Математикалық ойлау мен шығармашылық қабілеттерді дамытады. Қоршаған ортадағы жүйелілік пен реттілікті түсінуге ықпал етеді.

Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға арналған ойын түрлері

1) «Келесі не болады?» Балаларға суреттер немесе заттар тізбегі беріледі. Олар логикалық заңдылықты анықтап, келесі элементті дұрыс қоюы керек. Мысалы: Бірінші – жаңбыр жауады, екінші – жер су болады, үшінші – өсімдіктер өседі. Бірінші – гүлдің тұқымы, екінші – өскін, үшінші – гүл, төртінші – жеміс.

2) «Суреттерді ретімен орналастыр». Балаларға әртүрлі оқиғаларды көрсететін бірнеше сурет ұсынылады. Олар суреттерді дұрыс реттілікпен орналастыруы қажет. Бұл ойын балалардың логикалық ойлауын және оқиғаларды жүйелеу қабілетін дамытады.

3) «Логикалық тізбек». Балаларға заттар немесе пішіндер тізбегі ұсынылады. Олар сол тізбектегі заңдылықты анықтап, жалғасын табуы керек. Мысалы: Қызыл, көк, қызыл, көк, қызыл... (Келесі түс – көк). 1, 3, 5, 7, ... (Келесі сан – 9).

4) «Жоғалған буын». Балаларға қатардағы белгілі бір элемент жетіспейтін тізбек беріледі. Олар қай элемент жетіспейтінін анықтауы қажет. Мысалы:

- Күз, қыс, ..., жаз. (Жетпейтін буын – көктем).
- 1, 2, _, 4, 5. (Жетпейтін сан – 3).

5) «Не бірінші, не кейін?» Балаларға бірнеше зат немесе оқиға ретімен беріледі. Олар қайсысы бірінші, қайсысы кейін болатынын анықтауы керек. Мысалы:

- Кішкентай бала – мектеп оқушысы – студент – жұмысшы.
- Ұрық – бұта – ағаш – жеміс.

6) «Кім қайда барады?» Балаларға әртүрлі кейіпкерлер немесе заттар беріледі. Олар сол кейіпкердің немесе заттың қайда орналасуы керектігін анықтайды. Мысалы:

- Қоян – орманға, балық – суға, құс – ағашқа.

7) «Сандарды ретімен қой». Балаларға ретсіз берілген сандар беріледі. Олар сандарды өсу немесе кему ретімен орналастыруы керек. Мысалы:

- 5, 1, 3, 4, 2 (Дұрыс реті: 1, 2, 3, 4, 5).

8) «Қай бағыт?» Балаларға лабиринт немесе бағыттарды көрсететін карта беріледі. Олар дұрыс бағытты тауып, белгіленген нысанға жетуі керек. Бұл ойын балалардың кеңістіктік ойлауын және реттілікті түсінуін дамытады.

9) «Күн тәртібін анықта». Балаларға күнделікті әрекеттер ретімен бейнеленген суреттер беріледі. Олар оқиғаларды дұрыс ретімен орналастырады. Мысалы: Ояну – жуыну – таңғы ас – мектепке бару.

10) «Не бұрын, не кейін?» Балаларға уақыттық реттілікті анықтау тапсырмалары беріледі. Олар заттар мен құбылыстардың қайсысы бұрын, қайсысы кейін болатынын табады. Мысалы:

- Жаңбыр жауды – жер су болды.
- Ағаш отырғызу – ағаш өсуі – жеміс беруі.

Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға арналған ойындарды ұйымдастырудың тиімді жолдары:

- ✓ Ойындарды нақты мысалдар мен көрнекі материалдар арқылы өткізу
- ✓ Жұппен немесе топпен жұмыс істеу мүмкіндігін қарастыру
- ✓ Қарапайымнан күрделіге қарай тапсырмаларды кезең-кезеңімен беру
- ✓ Балаларға өз ойларын айтуға және дәлелдеуге мүмкіндік беру
- ✓ Логикалық заңдылықтарды түсіндіру үшін сұрақтар қою

Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға арналған ойындар балалардың логикалық ойлау қабілетін, есте сақтауын, себеп-салдарлық байланыстарды түсінуін және оқиғаларды жүйелеу дағдыларын дамытады. Мұндай ойындар арқылы балалар қоршаған ортадағы заңдылықтарды тануға және оларды дұрыс қолдануға үйренеді.

Ойын арқылы балалар математикалық реттілікті, оқиғалардың жүйелілігін және себеп-салдар байланыстарын тез қабылдайды. Сондықтан педагогтар мен тәрбиешілер осындай ойындарды жиі қолдану арқылы балалардың интеллектуалдық қабілеттерін дамытудың тиімді жолдарын қамтамасыз ете алады.

Логикалық ойындар – балалардың ойлау, салыстыру, талдау және қорытынды жасау дағдыларын дамытудың тиімді әдісі. Балалардың қызығушылығын арттыру үшін ойын әдістерін қолдану, көрнекі құралдармен жұмыс ұйымдастыру және шығармашылық тапсырмалар беру маңызды.

Бұл әдістемелік құрал мектепке дейінгі жастағы балалардың логикалық қабілеттерін дамытуға арналған жүйелі әдістерді ұсыну арқылы олардың оқу процесіне деген ынтасын арттырады.

Мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлауын дамыту – олардың танымдық қабілеттерін жетілдірудің маңызды бөлігі. Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға арналған ойындар балалардың қоршаған ортаны түсінуіне, заттар мен құбылыстар арасындағы байланыстарды ажыратуына, себеп-салдарлық қатынастарды анықтауына көмектеседі. Мұндай ойындар балалардың есте сақтау, салыстыру, жүйелеу, шешім қабылдау қабілеттерін жетілдіріп, олардың шығармашылық және аналитикалық ойлауын дамытады.

Ойын барысында балалар оқиғалар мен құбылыстардың реттелген жүйесін көріп, белгілі бір заңдылықтар мен принциптерді түсінуге дағдыланады. Бұл олардың кейінгі оқу үрдісінде математикалық, кеңістіктік және логикалық байланыстарды тез меңгеруіне ықпал етеді. Сонымен қатар, логикалық тізбектерді құруға және реттілікті анықтауға бағытталған ойындар балалардың ұжымдық жұмыс жасау, пікір алмасу, өз ойларын дәлелдеу дағдыларын қалыптастырады.

Әдістемелік құралда ұсынылған ойындар баланы белсенді ойлануға, өздігінен қорытынды жасауға және тапқырлық танытуға үйретеді. Әр ойынның өз ерекшелігі бар және олар баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес таңдап алынған. Бұл ойындар баланың зейінін тұрақтандыруға, есте сақтау қабілетін нығайтуға, логикалық ойлау жүйесін дамытуға бағытталған.

Логикалық тапсырмаларды ойын түрінде ұйымдастыру балалардың математика, тіл дамыту, кеңістіктік ойлау сияқты маңызды дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Сондықтан педагогтер мен ата-аналар бұл әдістерді күнделікті оқу процесінде белсенді қолдана отырып, балалардың интеллектуалдық дамуына қолдау көрсетуі қажет. Логикалық ойлау қабілеті жоғары дамыған балалар кейінгі оқу кезеңдерінде күрделі тапсырмаларды оңай шешіп, ақпаратты талдау мен жүйелеу дағдыларын тез меңгереді. Сондықтан мектепке дейінгі кезеңде логикалық ойындарды кеңінен пайдалану балалардың болашақтағы жетістіктерінің іргетасын қалыптастырады.

ТҮСІНІК ХАТ

Балалардың логикалық ойлауын дамыту – олардың танымдық қабілеттерін қалыптастырудағы маңызды міндеттердің бірі. Логикалық тізбектер мен реттілікті анықтау дағдылары мектепке дейінгі кезеңде қалыптасып, баланың қоршаған ортадағы құбылыстарды түсінуіне, жүйелі ойлауына, себеп-салдарлық байланыстарды анықтауына көмектеседі. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда логикалық ойындарды оқу-тәрбие процесіне енгізу – баланың интеллектуалдық дамуын жетілдіруге бағытталған тиімді әдістердің бірі болып табылады.

Осы әдістемелік құралда мектепке дейінгі балаларға арналған логикалық тізбектер мен реттілікті анықтауға бағытталған ойындар жүйеленіп ұсынылған. Әрбір ойын баланың жас ерекшеліктерін, ойлау деңгейін және қызығушылығын ескере отырып әзірленді. Бұл ойындар арқылы балалар заттар мен құбылыстар арасындағы байланыстарды анықтауға, заңдылықтарды түсінуге, оқиғалардың реттілігін дұрыс орналастыруға, логикалық ойлау қабілетін жетілдіруге үйренеді.

Әдістемелік құралда логикалық тапсырмалар ойын түрінде ұсынылып, балалардың белсенді ойлау әрекетін дамытуға бағытталған. Балалар ойын барысында заттардың орнын анықтап, олардың заңдылықтарын ажыратып, себеп-салдар байланыстарын құруды үйренеді. Сонымен қатар, бұл ойындар балалардың математикалық ойлау қабілетін, зейінін, есте сақтауын және жүйелі түрде ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Әдістемелік құрал тәрбиешілерге, бастауыш сынып мұғалімдеріне, ата-аналарға және педагог-психологтарға арналған. Мұнда ұсынылған ойындарды оқу-тәрбие процесінде, жеке және топтық сабақтарда, ойын әрекеті барысында қолдануға болады. Логикалық тапсырмалар балалардың қызығушылығын оятып, олардың жаңа білімді тез қабылдауына көмектеседі.

Бұл әдістемелік құралды пайдалану мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлауын, реттілік заңдылықтарын түсінуін және танымдық дағдыларын дамытуды мақсат етеді. Сондықтан педагогтер мен ата-аналар логикалық ойындарды жүйелі түрде қолдану арқылы баланың ойлау қабілетін жетілдірудің тиімді әдістерін жүзеге асыра алады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Выготский Л.С. *Ойлау және сөйлеу*. – Алматы: Рауан, 2002.
2. Пиаже Ж. *Баланың интеллект дамуы*. – Алматы: Білім, 2004.
3. Давыдов В.В. *Балалардың танымдық іс-әрекетін дамыту*. – Мәскеу: Педагогика, 1996.
4. Лернер И.Я. *Дидактикалық ойындар арқылы оқыту әдістері*. – Мәскеу: Просвещение, 1981.
5. Мұқанов М. *Балалар психологиясы*. – Алматы: Мектеп, 1982.
6. Жұмабаева Ә. *Мектепке дейінгі балалардың логикалық ойлауын дамыту әдістемесі*. – Алматы: Білім, 2010.
7. Құдайбергенова А. *Балалардың математикалық қабілеттерін дамыту жолдары*. – Астана: Рауан, 2015.
8. Зайцев Г.А. *Мектепке дейінгі балаларға арналған логикалық ойындар мен тапсырмалар*. – Мәскеу: Академия, 2013.
9. Скаткин М.Н. *Балалардың логикалық ойлауын дамыту әдістемесі*. – Мәскеу: Просвещение, 1985.
10. Құлжанова Н. *Ойын арқылы оқыту әдістемесі*. – Алматы: Рауан, 2012.
11. Сейтбекова А. *Мектепке дейінгі балалардың кеңістіктік және логикалық ойлауын дамыту жолдары*. – Қарағанды: Болашақ, 2017.
12. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. *Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты*. – Нұр-Сұлтан, 2021.
13. Назарова Н.Ф. *Логикалық тапсырмалар мен ойындар арқылы балалардың ойлауын дамыту*. – Мәскеу: Академия, 2001.
14. Тілеубердиева Г. *Шығармашылық және логикалық ойлау дағдыларын дамыту әдістері*. – Алматы: Рауан, 2014.
15. Токарева Т.А. *Балалардың логикалық қабілеттерін дамытудағы ойын технологиялары*. – Мәскеу: Просвещение, 2009.
16. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. *Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың логикалық ойлауын дамыту бойынша әдістемелік нұсқаулық*. – Нұр-Сұлтан, 2021.